

مروری بر روابط تجاری بین ارمنستان و ایران

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی های اقتصادی

تهیه کننده: فاطمه عزیزاده آغاسمعیلی
واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی
معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
اردیبهشت ۱۴۰۲

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

مقدمه

اهمیت استراتژیک منطقه جنوب قفقاز که دروازه ورود به اروپا و بازار بزرگ کشورهای مستقل مشترک المنافع^۱ از جمله ارمنستان محسوب می‌شود، ضرورت برقراری ارتباط موثر و پایدار با کشورهای این منطقه را برای ایران دوچندان می‌کند. زیرا وجود روابط صلح آمیز با کشورهای همسایه علاوه بر تقویت امنیت ملی کشور، امکان حضور اقتصادی پر قدرت در این کشورها و بهره‌برداری از ظرفیت‌های داخلی و بین‌المللی آن‌ها را برای ایران فراهم می‌آورد. با توجه به موقعیت جغرافیایی کشور ارمنستان که در جنوب رشته کوه‌های قفقاز و در مرز شمال غرب ایران و بین کشورهای آذربایجان و ترکیه واقع شده، آشنایی با ظرفیت‌های تجاری این کشور و فرصت‌های همکاری بین ایران و ارمنستان بسیار حائز اهمیت است. ایران با توجه به پیوندهای تاریخی و فرهنگی دو ملت و داشتن امتیاز همسایگی، همکاری‌های گسترده اقتصادی با ارمنستان دارد. امکانات و نیازهای ارمنستان در زمینه‌های انرژی، حمل‌ونقل و موقعیت جغرافیایی این کشور از یک سو و موقعیت مناسب ایران در بهره‌برداری از معادن، منابع انرژی غنی و راه‌های مواصلاتی گسترده از سوی دیگر، ظرفیت‌های مطلوب دو کشور برای گسترش همکاری‌های اقتصادی است. از این رو در گزارش حاضر ضمن مروری بر اقتصاد کشور ارمنستان به بررسی وضعیت تجاری ارمنستان و ایران پرداخته و پیشنهادهای در راستای گسترش روابط تجاری فی‌مابین ارائه شده است.

1. Commonwealth of Independent States (CIS)

ارمنستان در یک نگاه

پایتخت و بزرگ‌ترین شهر: ایروان

زبان رسمی: ارمنی

دولت: جمهوری پارلمانی

جمعیت: ۳ میلیون نفر (رتبه ۱۳۸ام در جهان)

مساحت: ۲۹,۸۴۳ کیلومتر مربع (رتبه ۱۳۹ام در جهان)

واحد پول: درام ارمنستان

کالاهای عمده صادراتی: سنگ فلزسنگ فلز، جوش و خاکستر، سنگ‌ها و فزات گران‌بها

مقاصد عمده صادراتی: روسیه، چین و سوئیس

همسایگان: از شمال با گرجستان، از شرق با جمهوری آذربایجان و قره باغ، از جنوب با ایران و نخجوان و از غرب با ترکیه

معرفی کشور ارمنستان

• ارمنستان در خشکی محصور و در جنوب قفقاز میان دریای سیاه و دریای خزر در مسیر راه اروپا و آسیا قرار گرفته است.

• پیش از استقلال ارمنستان (سال ۱۹۹۰ میلادی) اقتصاد این کشور بر پایه صنعت از جمله صنایع تولید مواد شیمیایی، تولید ماشین‌آلات صنعتی، فرآوری مواد غذایی، نساجی، تولید رزین و الکترونیک بود که پس از استقلال به دلیل برقراری روابط متفاوت اقتصادی و سیاسی باعث تضعیف این صنایع شد. در واقع اقتصاد ارمنستان در دوران پس از استقلال جمهوری ارمنستان از شوروی، از اساس تغییر کرده و در این دوره جدید، بخش‌هایی همچون ساختمان‌سازی و خدمات جای بخش‌های کشاورزی و صنعت را در تامین رشد اقتصادی اشغال نموده است. ارمنستان از حیث میزان تولید ناخالص داخلی و تجارت، اقتصادی کوچک محسوب می‌شود.

• سیاست اقتصاد خارجی ارمنستان مبتنی بر اصول لیبرال و در جهت گسترش ادغام آن با اقتصاد جهانی و دارای قوانین و مقررات تجاری آزاد بر اساس اصول سازمان جهانی تجارت است. بر اساس گزارشات دولت ارمنستان، سیاست تجارت خارجی کشور مزبور در جهت ایجاد زمینه مساعد برای تجارت خارجی و تحریک صادرات کالاهای تولیدی است. اگرچه تجارت این کشور در سال ۲۰۲۲ عملکرد مطلوبی نسبت به چند سال اخیر خود داشته ولی چالش‌های ژئوپلیتیکی بر چشم‌انداز اقتصاد و تجارت میان مدت ارمنستان تاثیرگذار است. قفقاز جنوبی به واسطه عوامل بی‌ثبات‌کننده که از خارج از مرزها هدایت می‌شود، آسیب‌پذیر شده است. اختلافات قومی، نژادی، ادعای اراضی و تنوع سنن فرهنگی و هویت متفاوت ملل مشخصه بارز این منطقه است که ممکن است در هر زمان آغازگر اختلافات و منازعاتی شود که پتانسیل تبدیل به مشکلات بزرگتر را دارد. در میان بحران‌های متعدد در این منطقه مناقشه قره‌باغ تاثیر بسیاری بر روند توسعه ارمنستان گذاشته است.

• ارمنستان پس از استقلال در سال ۱۹۹۲ به عضویت بانک جهانی و در سال ۱۹۹۳ به انجمن بین‌المللی توسعه زیر مجموعه بانک جهانی (IDA) درآمد. این کشور از سال ۲۰۰۳ عضو سازمان تجارت جهانی (WTO) و همچنین عضو کشورهای مشترک المنافع (CIS) و از ژانویه ۲۰۱۵، عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) است. ارمنستان یکی از ذینفعان برنامه‌های سیستم تعمیم ترجیحات تعرفه (GSP) کانادا، ژاپن، نروژ، ایالات متحده آمریکا و سوئیس بوده و از وضعیت (GSP+) در اتحادیه اروپا (EU) برخوردار است که به کشور مزبور اجازه ورود به بازار با تعرفه صفر یا تعرفه کمتر محصولات را می‌دهد.

2. International Development Association (IDA)

3. World Trade Organization (WTO)

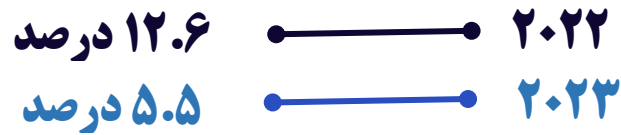
4. Eurasian Economic Union (EAEU)

5. Generalized System of Preferences (GSP)

شاخص های مهم اقتصادی ارمنستان

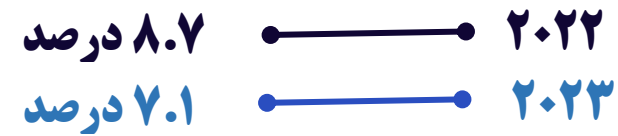
پس از اعلام استقلال ارمنستان از شوروی سابق در سال ۱۹۹۱ و بعد از دوره کوتاه رکود اقتصادی، وضعیت اقتصادی ارمنستان دستخوش تحولات عمیقی شده است. علی‌رغم چندین شوک مهم طی سال‌های اخیر، اقتصاد این کشور با اعمال سیاست‌های اقتصاد کلان درست از جمله تبعیت از سیاست‌های مالی محتاطانه، هدف‌گذاری و کنترل دقیق تورم و نظارت صحیح بخش مالی، عملکرد خوبی را ثبت کرده و اصلاحات شایان توجهی را با هدف کاهش فساد و افزایش شفافیت انجام داده است. با وجود تحولات مثبت در اقتصاد ارمنستان همچنان مسائل و مشکلاتی به صورت حل نشده از جمله نرخ پایین سرمایه‌گذاری، جذب ضعیف سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه انسانی محدود و مقاصد صادراتی محدود پیش روی این کشور قرار دارد. در ادامه به بررسی برخی از شاخص‌های اقتصادی مهم این کشور پرداخته می‌شود.

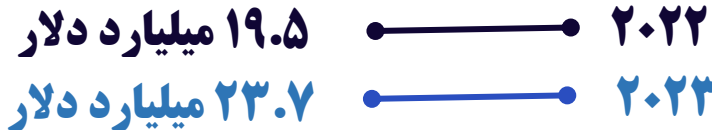
رشد اقتصادی

رشد اقتصادی ارمنستان در سال ۲۰۲۲، حدود ۱۲.۶ درصد اعلام شده است. رشد اقتصادی نسبتاً بالای ارمنستان در سال ۲۰۲۲ مرهون رشد بخش خدمات، تولید، تجارت و فناوری اطلاعات آن است. مطابق پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول رشد اقتصادی این کشور در سال ۲۰۲۳ به ۵.۵ درصد کاهش خواهد یافت که با وجود کاهش، در مقایسه با میانگین رشد اقتصادی جهان و اقتصادهای در حال توسعه، رقم بالایی است.

نرخ تورم

جمهوری ارمنستان، نرخ تورم نسبتاً پایینی دارد، تغییرات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی / CPI، از سال ۲۰۱۳ تا سال ۲۰۲۰ برای این کشور هیچ‌گاه بیشتر از ۵ درصد نبوده است. با افزایش قیمت مواد غذایی و انرژی در سطح جهان و وقوع جنگ قره‌باغ بین دو کشور آذربایجان و ارمنستان، نرخ تورم ارمنستان در سال ۲۰۲۲ به بالاترین نرخ (۸.۷ درصد) طی هشت سال اخیر رسید. بر اساس پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول، نرخ تورم ارمنستان در سال ۲۰۲۳ کاهش خواهد یافت و به ۷.۱ درصد خواهد رسید.

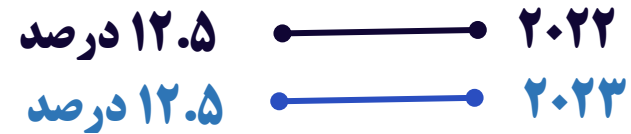
۳

تولید ناخالص داخلی

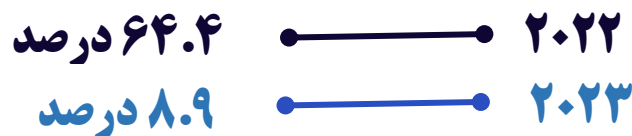
تولید ناخالص داخلی ارمنستان در سال ۲۰۲۲ حدود ۱۹.۵ درصد اعلام شد که پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۳ با افزایش ۲۱.۵ درصدی نسبت به سال ۲۰۲۲ به ۲۳.۷ میلیارد دلار برسد.

نرخ بیکاری

۴

وجود بیکاری بالا در ارمنستان یکی از چالش‌های ساختاری این کشور بوده و طی سال‌های اخیر رقم‌های بالایی را ثبت کرده است. در سال ۲۰۲۲ نرخ بیکاری ارمنستان به ۱۲.۵ درصد رسید و پیش‌بینی IMF بر این است که طی سال ۲۰۲۳ نیز نرخ مزبور بدون تغییر و در سطح مشابه سال قبل باقی بماند.

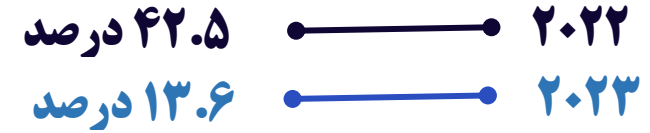

۵

رشد حجم صادرات کالایی

طی سال ۲۰۲۲ حجم صادرات کالای ارمنستان افزایش چشم‌گیری داشت و رشد ۶۴.۴ درصدی را نسبت به سال ۲۰۲۱ ثبت کرد که دلیل عمده آن افزایش ترانزیت تجاری با کشور روسیه است. بر اساس پیش‌بینی IMF حجم صادرات کالای ارمنستان در سال ۲۰۲۳ نیز، حدود ۸.۹ درصد افزایش خواهد داشت.

رشد حجم واردات کالایی

طی سال ۲۰۲۲ حجم واردات کالا به ارمنستان ۴۲.۵ درصد رشد داشت. با توجه به پیش‌بینی ۱۳.۶ درصدی رشد حجم واردات کالایی ارمنستان در سال ۲۰۲۳، فرصت صادراتی برای طرف‌های تجاری به ویژه ایران فراهم است.

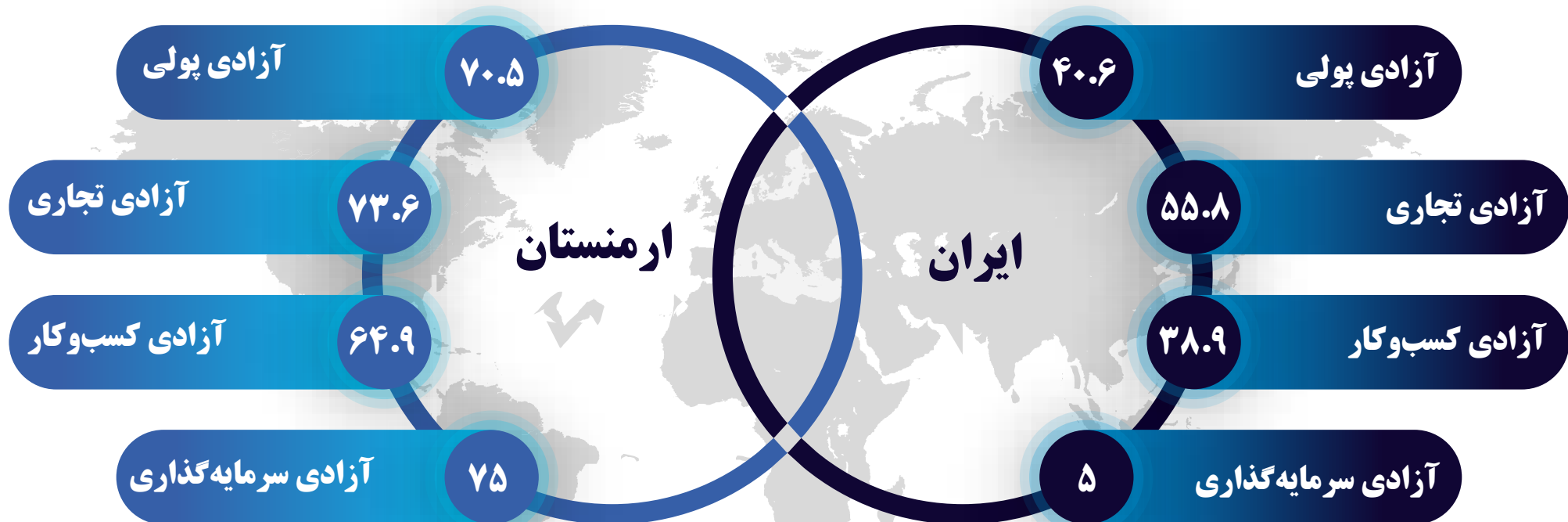
حجم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

بر اساس گزارش سرمایه‌گذاری جهانی آنکتاد ۲۰۲۲، ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ارمنستان در سال ۲۰۲۱، به ۳۷۹ میلیون دلار رسید که بالاتر از سطح ثبت شده قبل از همه‌گیری بوده است. روسیه، یونان، قبرس و آلمان چهار سرمایه‌گذار عمده در ارمنستان هستند، بخش‌های اصلی جاذب FDI شامل انرژی، مخابرات، متالورژی، خدمات هتل‌داری و حمل‌ونقل هوایی است. بر اساس داده‌های وزارت اقتصاد ارمنستان، در ۹ ماهه اول سال ۲۰۲۲، ورودی FDI به‌طور قابل توجهی به حدود ۷۰۰ میلیون دلار افزایش یافته است. دلیل عمده این افزایش انتقال برخی از شرکت‌های چندملیتی در روسیه به ارمنستان پس از جنگ بین اوکراین و روسیه و هم‌چنین ناشی از موج ورود روس‌ها به ارمنستان پس از جنگ اخیر است.

شاخص های آزادی اقتصادی دو کشور ایران و ارمنستان

بنیاد هریتیج (Heritage) از سال ۱۹۹۵ سالیانه به محاسبه شاخص اقتصادی کشورها و رتبه‌بندی آن‌ها در میان ۱۸۳ می‌پردازد و هر کشوری امتیاز بالاتری داشته باشد به معنی داشتن اقتصادی آزادتر است. بر اساس گزارش منتشر شده در سال ۲۰۲۲ امتیاز آزادی اقتصادی ایران ۴۲.۲ بوده و در میان ۱۸۳ کشور موجود در شاخص آزادی سال ۲۰۲۲ در رتبه ۱۶۹ قرار می‌گیرد. آمار گویای آن است ایران از منظر شاخص‌های جهانی آزادی اقتصادی جایگاه مناسبی در سطح بین‌المللی ندارد. امتیاز ارمنستان در شاخص آزادی اقتصادی ۶۵.۱ بوده و در رتبه ۵۰ میان ۱۸۳ کشور قرار می‌گیرد. طبق آمار مزبور ارمنستان وضعیت بهتری نسبت به ایران دارد. در شکل ۱ به بررسی برخی از شاخص‌های فرعی مورد استفاده در محاسبه آزادی اقتصادی، برای دو کشور ایران و ارمنستان پرداخته شده است. در ۴ شاخص مورد بررسی ارمنستان عملکرد بهتری نسبت به ایران دارد.

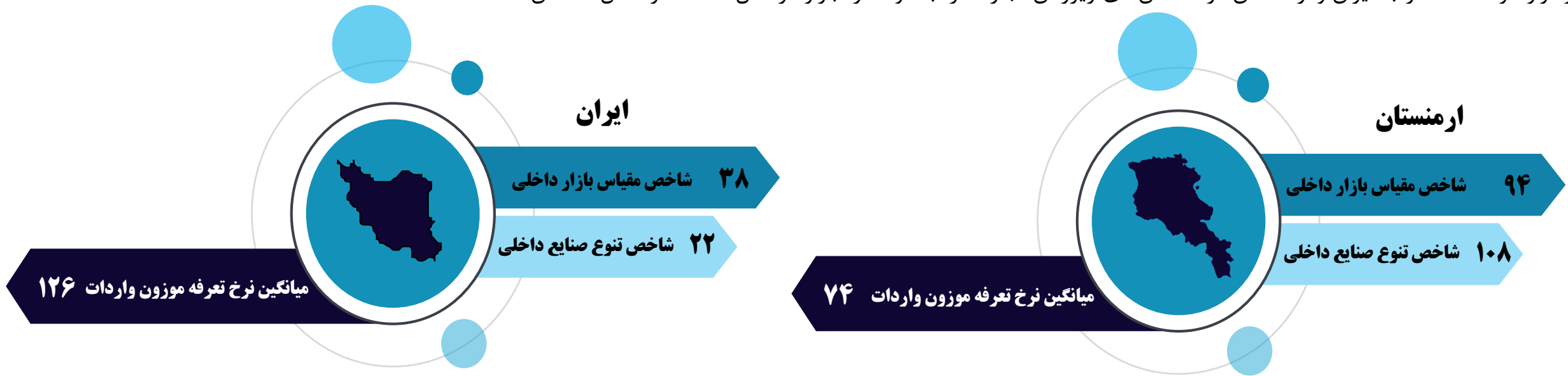
شکل ۱. شاخص‌های آزادی اقتصادی ایران و ارمنستان

شاخص های نوآوری در تجارت دو کشور ایران و ارمنستان – پیچیدگی بازار

یکی از گزارش های جامع از وضعیت نوآوری کشورهای گوناگون، شاخص جهانی نوآوری است که با استفاده از مجموعه وسیعی از شاخص ها و معیارهای گوناگون، ظرفیت و عملکرد نوآوری ۱۳۲ اقتصاد در مناطق مختلف جغرافیایی را بررسی و مقایسه می کند. شاخص جهانی نوآوری از هفت رکن تشکیل شده است. هر رکن نیز از سه زیر رکن (مجموعاً ۲۱ زیررکن) و هر زیررکن از چندین شاخص (مجموعاً ۸۱ شاخص) تشکیل شده است. هفت رکن شاخص جهانی نوآوری در دو دسته ورودی و خروجی طبقه بندی شده اند. دسته ورودی ها که نشان دهنده توانایی اقتصادی یک کشور به منظور انجام فعالیت های نوآورانه است، ارکان نهادی، سرمایه انسانی و تحقیقات، زیرساخت های پیچیدگی کسب و کار و در دسته خروجی ها که نتایج فعالیت نوآورانه در اقتصاد یک کشور را نشان می دهد دو رکن خروجی های دانشی و فناورانه و خروجی خلاقانه وجود دارد. در ادامه برخی از شاخص های نوآورانه مرتبط با بخش تجارت (رکن پیچیدگی بازار و رکن پیچیدگی کسب و کار) دو کشور ایران و ارمنستان ارائه شده است.

کشور ایران برای دوازدهمین سال متوالی در گزارش شاخص جهانی نوآوری حضور دارد. در سال ۲۰۲۲ ایران در رده ۵۳ جهان قرار گرفت که نسبت به جایگاه خود در سال ۲۰۲۱، تعداد ۷ پله بهبود داشته است. در رکن پیچیدگی بازار با اینکه روند ۱۱ ساله وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد اما ایران در سال ۲۰۲۲ با ۷۱ پله صعود در جایگاه ۱۱ قرار گرفته که به دلیل بهبود قابل توجه اندازه بازار سرمایه، تسهیل اعطای اعتبارات و اندازه بازار داخلی بر اساس برابری قدرت خرید بوده است. ایران در زیررکن تجارت، رقابت و اندازه بازار نیز در رده ۸۷ جهانی قرار دارد. کسب رتبه ۲۲ در شاخص تنوع صنایع داخلی در زیررکن تجارت، رقابت و اندازه بازار از نقاط برجسته و مثبت کشور است. ارمنستان رتبه ۸۰ شاخص جهانی نوآوری را به خود اختصاص داده و در رده ۸۴ زیررکن تجارت، رقابت و اندازه بازار قرار گرفته است. رتبه ایران و ارمنستان در شاخص های زیررکن تجارت، رقابت و اندازه بازار در سال ۲۰۲۲ در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲. شاخص های نوآوری در تجارت ایران و ارمنستان در سال ۲۰۲۲

شاخص‌های نوآوری در تجارت در دو کشور ایران و ارمنستان – پیچیدگی کسب‌وکار

ایران در رکن پیچیدگی کسب‌وکار همواره وضعیت نامناسبی داشته است و در سال ۲۰۲۲ نیز در رده ۱۱۵ جهانی قرار گرفته است. یکی از زیررکن‌های پیچیدگی کسب‌وکار رکن جذب دانش است که ایران در رتبه ۱۱۹ ایستاده است. یکی از شاخص‌های این زیررکن واردات محصولات با فناوری بالا به عنوان درصدی از تجارت است که ایران در رده ۱۱۷ قرار گرفته است. همچنین طبق این گزارش رتبه ایران در شاخص واردات خدمات فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به صورت درصدی از تجارت کل ۱۱۳ ثبت شده است. طی سال ۲۰۲۲ ارمنستان رتبه ۸۴ در رکن پیچیدگی کسب‌وکار را به خود اختصاص داده و در شاخص واردات محصولات با فناوری بالا در رتبه ۶۱ و در شاخص واردات خدمات فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به صورت درصدی از تجارت کل در رتبه ۱۱۰ قرار گرفته است.

صنعت فناوری اطلاعات و فناوری پیشرفته یکی از توسعه‌یافته‌ترین صنایع به‌طور پویا در کشور ارمنستان است. کشور ارمنستان، که در سالهای گذشته مرکز اصلی اتحادیه شوروی برای توسعه نرم‌افزار، محاسبات صنعتی، الکترونیک و تولید نیمه رساناها بود، همچنان پتانسیل وسیع خود را برای توسعه‌ی فناوری‌ها حفظ کرده است. ارمنستان دارای یک بازار فناوری جذاب با پتانسیل عظیم، کار رقابتی و یک محیط تجاری است که فرصت‌های عالی را برای کارآفرینان و سرمایه‌گذاران مستقر و جدید ارائه می‌دهد.

ارمنستان

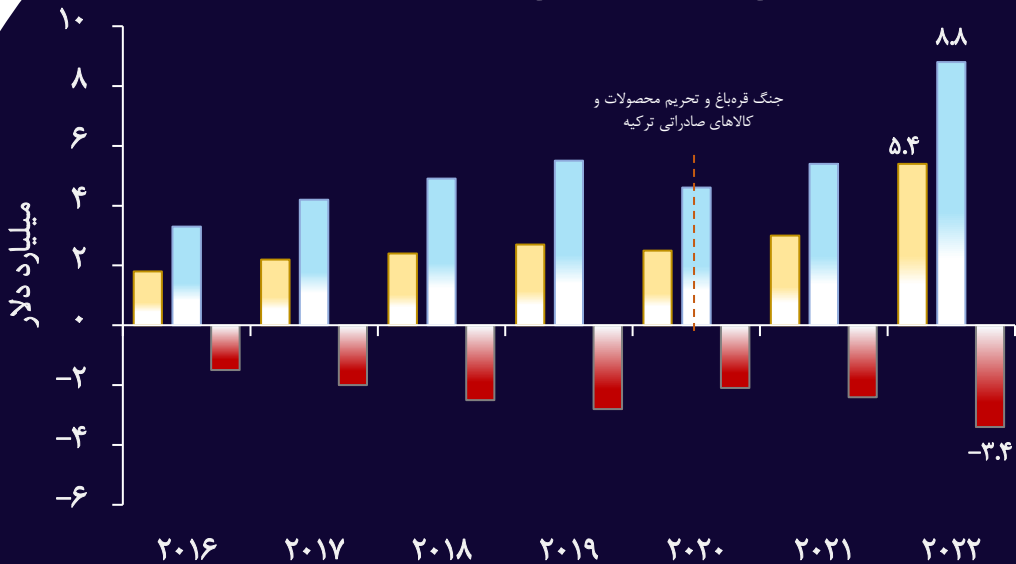

ایران

تجارت ارمنستان با جهان

نمودار ۱. تجارت کالایی ارمنستان با جهان طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲ - میلیارد دلار

ارزش صادرات ارزش واردات تراز تجاری

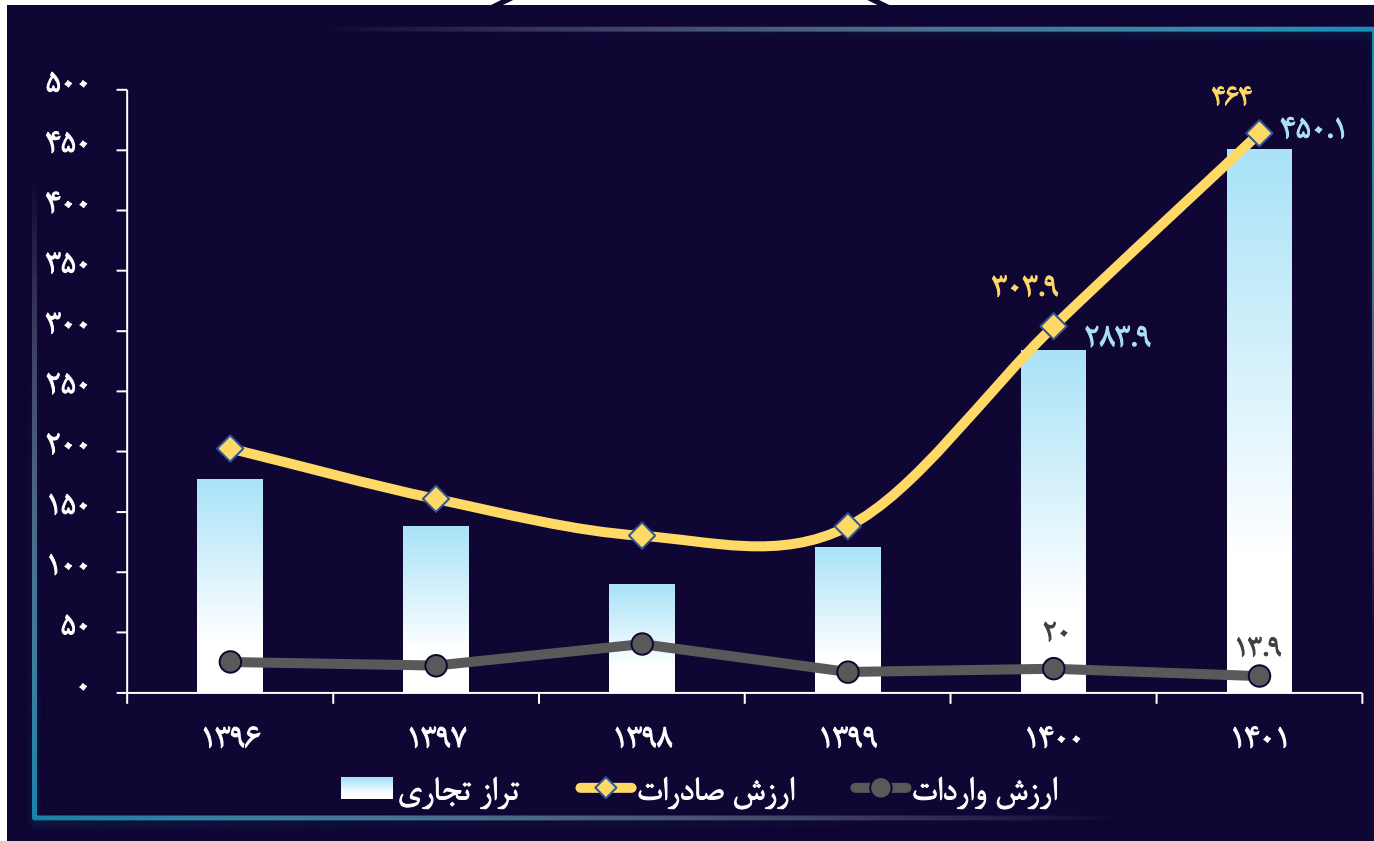
از زمانی که ارمنستان به عضویت سازمان تجارت جهانی درآمده (سال ۲۰۰۳)، این کشور همواره سعی به گسترش روابط تجاری خود با سایر کشورها داشته است. گفتنی است با توجه به هزینه‌های بالای حمل‌ونقل ارمنستان به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص این کشور و بسته بودن برخی از مرزها، این کشور با چالش‌های بزرگی در زمینه تبادلات تجاری خود مواجه است. ارزش واردات و صادرات کالایی ارمنستان در سال ۲۰۲۲ نسبت به سال ۲۰۲۱ به ترتیب ۶۳ درصد و ۸۰ درصد رشد داشته است.

همانطور که در نمودار ۱ قابل مشاهده است طی سال ۲۰۲۲ به دلیل بیش‌گیری گرفتن ارزش واردات از صادرات، دارای کسری تجاری است. شایان ذکر است در کل بازه زمانی ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲ ارمنستان تراز تجاری منفی داشته است.

واردات و صادرات کالایی ارمنستان طی ۲۰۱۶ الی ۲۰۲۲ به ترتیب ۲.۷ برابر و ۳ برابر شده و متوسط رشد سالانه صادرات و واردات ارمنستان با جهان طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۷ به ترتیب ۲۰ درصد و ۱۸ درصد بوده است.

تجارت ایران با ارمنستان – ارزشی

نمودار ۲. تجارت کالایی ایران با ارمنستان طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۱ (میلیون دلار)

معاونت بررسی‌های اقتصادی

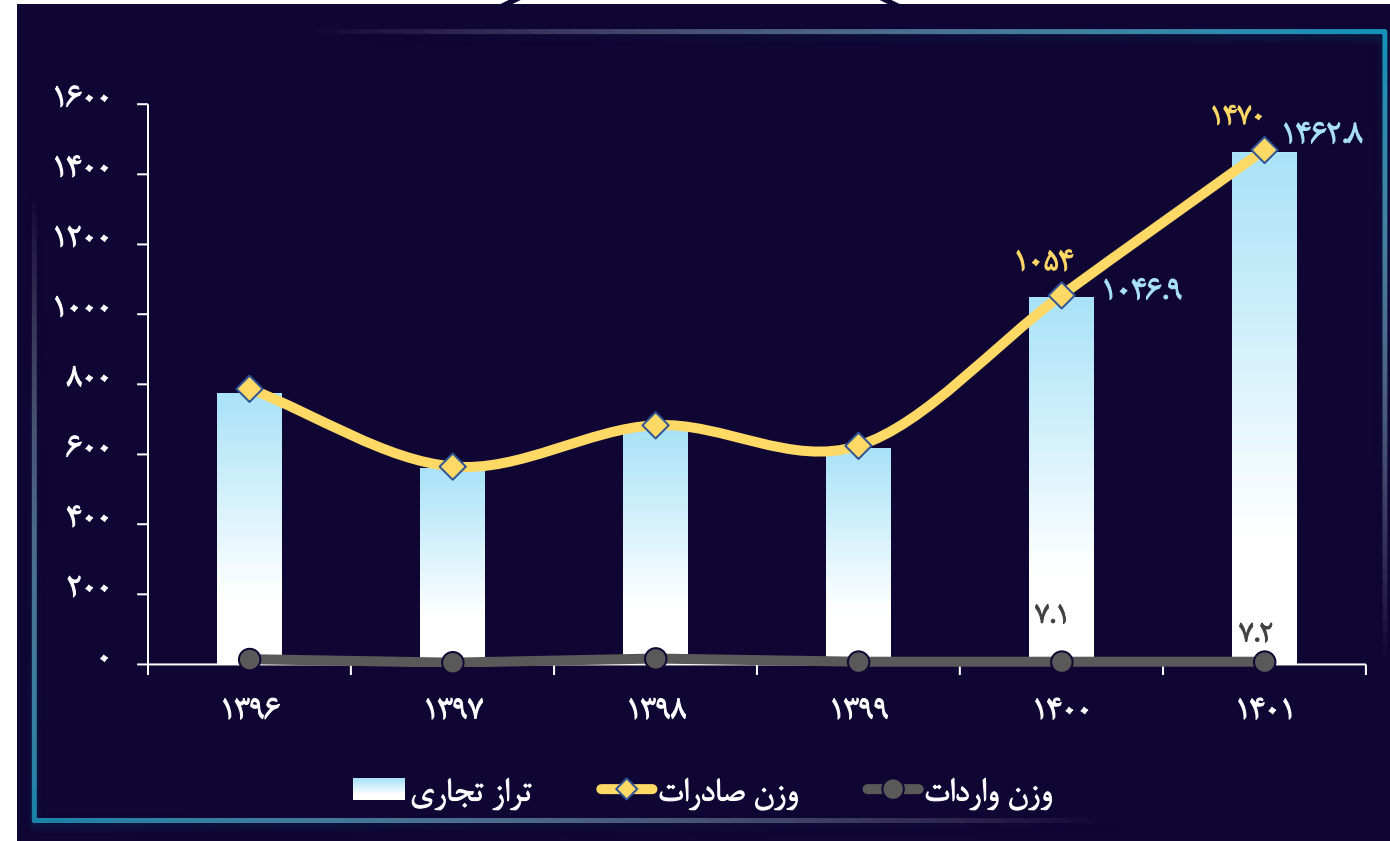
- بر اساس آمار گمرک ایران، طی سال ۱۴۰۱، ارزش صادرات بدون نفت خام و واردات ایران به ارمنستان نسبت به سال ۱۴۰۰ به ترتیب با رشد ۵۲.۷ درصدی و منفی ۳۰.۵ درصد همراه بوده است.
- متوسط رشد سالانه ارزش صادرات ایران به ارمنستان و واردات از کشور مزبور طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ به ترتیب برابر با ۱۸ درصد و منفی ۱۱.۶ درصد بوده است.
- بررسی آمار تجارت فی‌مابین ایران و ارمنستان طی دو سال اخیر نشان می‌دهد که صادرات ایران به این کشور از سرعت رشد به مراتب بالاتری در مقایسه با واردات ایران از ارمنستان برخوردار بوده به نحوی که افزایش مازاد تراز تجاری را نیز بدنبال داشته است.
- تراز تجاری ایران با ارمنستان به لحاظ ارزشی طی ۶ سال مورد بررسی همواره به نفع ایران و با مازاد مواجه بوده و در سال ۱۴۰۱ نیز به حدود ۴۵۰.۱ میلیون دلار رسیده است.

• طی سال ۱۴۰۱، مقدار وزنی صادرات بدون نفت خام ایران به ارمنستان نسبت به سال قبل ۳۹.۴ درصد افزایش و واردات ایران از ارمنستان نسبت به سال قبل از حیث وزن تقریباً ثابت بوده است.

• متوسط رشد سالانه میزان صادرات و واردات کالایی ایران با ارمنستان طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ به ترتیب برابر با ۱۳.۳ درصد و منفی ۱۳.۲ درصد بوده است.

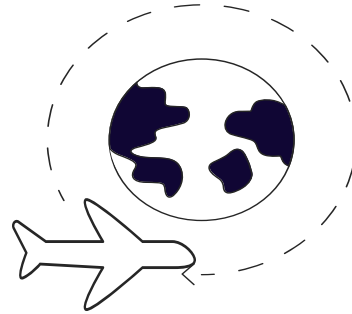
• تراز تجاری ایران با ارمنستان به لحاظ وزنی طی ۶ سال منتهی به ۱۴۰۱ همواره به نفع ایران و با مازاد مواجه بوده و در سال ۱۴۰۱ نیز به حدود ۱.۵ میلیون تن رسیده است.

• باتوجه به آمار و ارقام نمودار ۲ و ۳ طی شش سال مورد بررسی صادرات کالا به ارمنستان به طور میانگین به لحاظ وزنی ۱۳.۲ درصد افزایش داشته؛ این در حالی است که از حیث ارزش به طور متوسط سالانه حدود ۱۸ درصد رشد داشته است، این امر گویای آن است که توام با افزایش میزان صادرات متوسط قیمت صادراتی نیز افزایش یافته است. در مقابل واردات ایران از ارمنستان طی این بازه به طور میانگین به لحاظ ارزشی ۱۱.۶ درصد و به لحاظ وزنی ۱۳.۲ درصد افت داشته است.

نمودار ۳. تجارت کالایی ایران با ارمنستان طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۱ (هزارتن)

واردات از ارمنستان

صادرات به ارمنستان

۱۱۸	تعداد ردیف تعرفه هشت رقمی مستقل	۱۱۳۵
۱۴	ارزش (میلیون دلار)	۴۶۴
۷.۲	وزن (هزار تن)	۱۴۷۰
۱۹۴۴	میانگین قیمت (دلار بر تن)	۳۱۶
۲.۱	سهم فصل ۲۷ از کل ارزش (درصد)	۲۹
—	تعداد تعرفه جدید در سال ۱۴۰۱ نسبت به سال ۱۴۰۰	۴۴

- با وجود زیاد بودن تعداد تعرفه صادراتی ایران به ارمنستان، تمرکز کالاهای صادراتی نیز بالاست و ۳۰ تعرفه ۶۵ درصد از ارزش کل صادرات را تشکیل داده‌اند.
- میانگین قیمت کالاهای وارداتی از ارمنستان ۶ برابر میانگین قیمت کالاهای صادراتی ایران به این کشور است که به معنی ارزش افزوده بالاتر محصولات وارداتی از ارمنستان در مقایسه با کالاهای صادراتی ایران (عمدتاً مواد خام و واسطه‌ای) به این کشور است. سهم ۲۹ درصدی کالاهای فصل ۲۷ (محصولات نفتی) در کل صادرات ایران به ارمنستان نیز همین موضوع را نشان می‌دهد.
- در سال ۱۴۰۱، تعداد ۴۴ ردیف تعرفه هشت رقمی جدید از ایران به ارمنستان صادر شده که مهمترین آن‌ها شامل خامه شیر، خوراک آبزیان و ورق فولادی بوده است. افزایش بیشتر تنوع اقلام صادراتی همراه با بهبود ترکیب کالاهای صادراتی به سمت اقلامی با ارزش افزوده بالاتر، در افزایش درآمدهای ارزی ایران اثرگذار خواهد بود.

۲۰ کالای ایرانی با بیشترین رشد ارزشی صادرات به ارمنستان طی سال ۱۴۰۱

ردیف	کد تعرفه	شرح تعرفه	ارزش سال ۱۴۰۱ - میلیون دلار	ارزش سال ۱۴۰۰ - میلیون دلار	رشد ارزش -برابر
۱	۲۷۱۱۱۱۹۰	گاز طبیعی مایع شده در ظروف یک هزار سانتی متر مکعب و بیشتر	۷۴.۳	۳۶.۸	۲.۰
۲	۷۲۱۴۲۰۰۰	میله‌های آهنی یا فولادی، گرم نورد شده دارای دندانه، برآمدگی گودی یاب عد از نورد تاب دا ده شده، یا با تغییر شکل یافتگی‌های حاصل از نورد	۵۱.۲	۲۰.۸	۲.۵
۳	۲۷۱۳۲۰۰۰	قیرنفت	۲۸.۸	۱۷.۹	۱.۶
۴	۲۷۱۰۱۲۹۰	سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌ها بجز بنزین	۱۷.۵	۱۰.۳	۱.۷
۵	۷۲۱۰۴۹۰۰	محصولات از آهن ی افولاد غیر ممزوج تخت نورد شده، با پهنای حدا قل ۶۰۰mm آبکاری شده یا اندود شده با روی غیر مذکور در جای دیگر	۱۴.۰	۱۴.۸	۰.۹
۶	۲۷۱۰۱۹۹۰	سایر فرآورده‌های غیر مذکور دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های معدنی قیری	۱۰.۰	۳.۱	۳.۲
۷	۵۷۰۲۹۲۰۰	کف پوش‌های غیر مخملی باف، از مواد نسجی سنتتیک یا مصنوعی آماده مصرف.	۹.۸	۰.۱	۹.۸
۸	۰۴۰۱۵۰۳۲	خامه شیر با میزان مواد چرب بیشتر از ۳۵ و حداکثر ۴۸ درصد وزنی در بسته بندی بیشتر از ۵۰۰ گرم غلیظ نشده	۷.۸	۰.۰	-
۹	۳۸۱۷۰۰۱۰	الکیل بنزن خطی	۷.۴	۲.۵	۳
۱۰	۷۲۱۳۱۰۱۰	میلگرد فولادی کلاف با قطر کمتر از ۹ میلی‌متر از آهن یا فولاد غیر ممزوج	۶.۰	۷.۵	۰.۸
۱۱	۷۲۰۲۲۱۱۰	فروسیلیسیوم دارای بیش از ۵۵ درصد ولی مساوی یا کمتر از ۸۰ درصد وزنی سیلیسیوم	۵.۹	۲.۶	۲.۳
۱۲	۰۴۰۱۵۰۴۲	خامه شیر با میزان مواد چرب بیشتر از ۴۸ درصد وزنی در بسته بندی بیشتر از ۵۰۰ گرم غلیظ نشده	۵.۷	۰.۰	-
۱۳	۷۲۱۳۹۱۱۰	میله های گرم فولادی نورد شده از آهن یا فولاد غیر ممزوج به صورت کلاف با قطر کمتر از ۹ میلی‌متر (مفتول فولادی ۵/۵ میلی‌متر پرکربن)	۴.۹	۲.۸	۱.۷
۱۴	۰۴۰۲۱۰۲۰	شیر خشک صنعتی از گاو که میزان مواد چرب آن بیشتر از ۱/۵ درصد وزنی نباشد	۴.۷	۱.۶	۲.۹
۱۵	۰۴۰۵۱۰۲۰	کره بسته بندی شده به صورت بسته های بیش از ۵۰۰ گرم	۴.۵	۰.۰۹	۵۰
۱۶	۷۴۰۸۱۹۰۰	مس تصفیه شده	۴.۵	۰.۶	۷.۵
۱۷	۳۹۰۱۲۰۲۰	پلی اتیلن گرید فیلم سنگین با وزن مخصوص (چگالی) ۹۴٪ یا بیشتر	۳.۹	۳.۵	۱.۱
۱۸	۳۹۰۱۲۰۱۰	پلی اتیلن گرید لوله سنگین با وزن مخصوص (چگالی) ۹۴٪ یا بیشتر	۳.۸	۲.۵	۱.۵
۱۹	۰۸۰۲۵۱۰۰	پسته با پوست تازه یا خشک	۳.۸	۹.۰	۰.۴
۲۰	۷۶۱۵۱۰۱۰	رادیاتور مربوط به سیستم حرارت مرکزی	۳.۴	۱.۹	۱.۸

۲۰ کالای ایرانی با بیشترین رشد وزنی صادرات به ارمنستان طی سال ۱۴۰۱

ردیف	کد تعرفه	شرح تعرفه	وزن سال ۱۴۰۱ - هزار تن	وزن سال ۱۴۰۰ - هزار تن	رشد وزن برابر
۱	۲۷۱۱۱۱۹۰	گاز طبیعی مایع شده در ظروف یک هزار سانتی متر مکعب و بیشتر	۵۵۲.۲	۲۴۰.۸	۲.۳
۲	۷۲۱۴۲۰۰۰	میله‌های آهنی یا فولادی، گرم نورد شده دارای دندانه، برآمدگی گودی یا ب از نورد تاب داده شده، یا با تغییر شکل یافتگی‌های حاصل از نورد	۹۹.۳	۳۳.۶	۲.۹
۳	۲۷۱۳۲۰۰۰	قیرنفت	۸۳.۸	۶۵.۲	۱.۳
۴	۲۵۲۳۱۰۰۰	سیمان‌های پودر نشده موسوم به کلینکر	۷۰.۲	۱۱۱.۳	۰.۶
۵	۲۵۲۳۲۹۰۰	سایر سیمان سفید پرتلند بجز رنگ شده به طور مصنوعی	۶۶.۹	۳۲.۰	۲.۱
۶	۶۹۰۷۲۲۰۰	با ضریب جذب آب وزنی بیش از ۵/۰ درصد و حداکثر ۱۰ درصد	۵۶.۵	۵۷.۸	۰.۹
۷	۲۵۲۰۲۰۰۰	گچ	۵۰.۹	۳۹.۱	۱.۳
۸	۲۵۲۰۱۰۰۰	سنگ گچ؛ انیدریت	۳۶.۷	۶۳.۸	۰.۶
۹	۲۷۱۰۱۲۹۰	سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌های نفتی به جز بنزین	۲۷.۰	۲۲.۴	۱.۲
۱۰	۲۵۲۲۱۰۰۰	آهک زنده	۱۸.۴	۲۷.۲	۰.۷
۱۱	۷۲۱۰۴۹۰۰	محصولات از آهن یا فولاد غیر ممزوج تخت نورد شده، با پهنای حداقل ۶۰۰mm آبرکاری شده یا نودوده باروی	۱۵.۲	۱۳.۲	۱.۱
۱۲	۲۸۳۶۲۰۰۰	کربنات دی سدیم	۱۲.۴	۹.۵	۱.۳
۱۳	۲۷۱۰۱۹۹۰	سایر فرآورده‌های غیر مذکور نفتی دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر نفت یا روغن‌های معدنی قیری	۱۲.۴	۵.۳	۲.۳
۱۴	۶۹۰۷۲۱۰۰	محصولات سرامیکی با ضریب جذب آب وزنی حداکثر ۰.۵ درصد	۱۱.۸	۴.۹	۲.۴
۱۵	۴۴۱۰۱۱۹۰	تخته از خرده‌ریز چوب خواه بارزین یا سایر مواد چسباننده آلی متراکم شده یا نشده، کار شده	۱۰.۹	۸.۷	۱.۲
۱۶	۲۸۳۶۵۰۰۰	کربنات کلسیم	۱۰.۶	۱۲.۴	۰.۸
۱۷	۷۰۰۵۱۰۳۰	شیشه فلووت، ساییده و صیقل شده مسلح نشده با ضخامت‌های بیشتر از ۲.۵ میلیمتر تا ۴.۵ میلیمتر	۱۰.۴	۹.۳	۱.۱
۱۸	۷۲۱۳۱۰۱۰	میلگرد کلاف با قطر کمتر از ۹ میلیمتر از آهن یا فولاد غیر ممزوج	۱۰.۳	۱۱.۸	۰.۹
۱۹	۰۸۰۵۱۰۰۰	پرتقال، تازه یا خشک کرده	۹.۴	۱۰.۲	۰.۹
۲۰	۷۲۱۳۹۱۱۰	میله‌های گرم نورد شده از آهن یا فولاد غیر ممزوج به صورت کلاف با قطر کمتر از ۹ میلیمتر (مفتول فولادی ۵/۵ میلیمتر پرکرین)	۸.۴	۴.۶	۱.۸

شرکای عمده تجاری ارمنستان در سال ۲۰۲۱

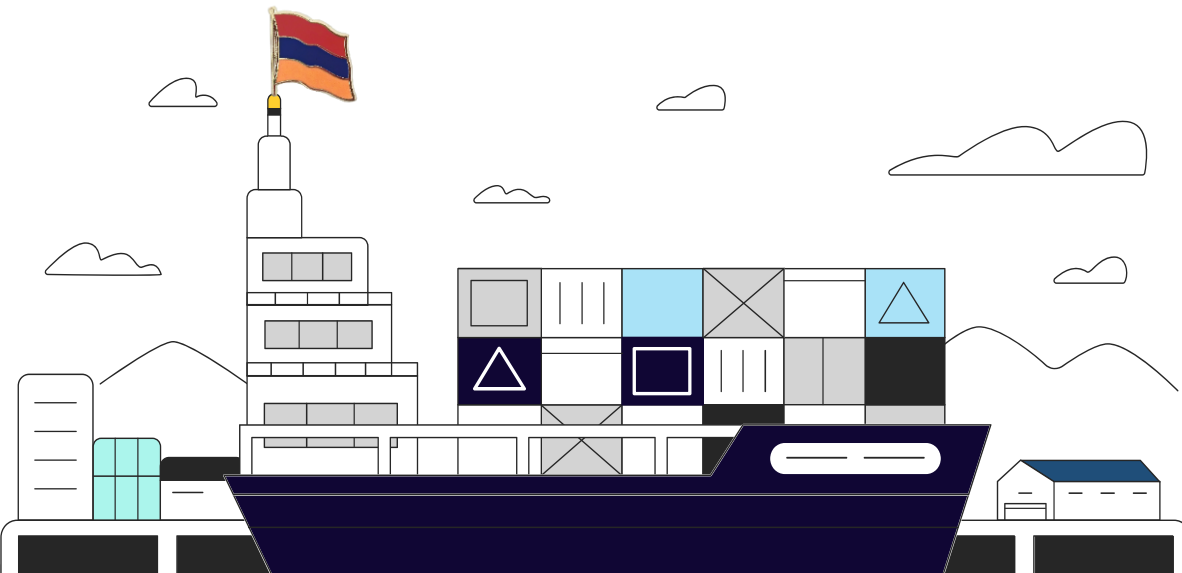
صادرات - میلیون دلار

۷۹۳.۸	فدراسیون روسیه
۳۹۳.۲	چین
۳۹۵.۵	سوئیس
۱۹۸.۴	بلغارستان
۱۹۱.۲	هلند
۱۷۷.۳	عراق

- ارزش صادرات کالایی ارمنستان به جهان در سال ۲۰۲۱ بالغ بر ۳ میلیارد دلار بوده است و شرکای اصلی صادرات آن شامل کشور روسیه با سهم ۲۶.۸ درصد، چین با سهم ۱۳.۳ درصد، سوئیس با سهم ۱۲.۱ درصد، بلغارستان با سهم ۶.۷ درصد، هلند با سهم ۶.۴ درصد و عراق با سهم حدود ۶ درصد هستند. طی سال مزبور ایران با سهم حدود ۲.۲ درصد از صادرات ارمنستان، در جایگاه ۱۲ام مقاصد عمده صادراتی ارمنستان قرار گرفته است.
- ارزش واردات کالایی ارمنستان از کشورهای جهان نیز در سال ۲۰۲۱ بالغ بر ۵ میلیارد دلار بوده و مبادی اصلی واردات آن شامل کشورهای روسیه با سهم ۳۳.۵ درصد، چین با سهم ۱۶.۲ درصد، ایران با سهم ۸.۲ درصد، ایتالیا با سهم ۴.۲ درصد، آلمان با سهم ۳.۹ درصد و اوکراین با سهم ۲.۷ درصد هستند.
- کشور ارمنستان در سالهای اخیر روابط تجاری خود اعم از صادرات و واردات را به ویژه با کشورهای همسایه خود افزایش داده است. به طوری که در حال حاضر روسیه یکی از بزرگترین شرکای تجاری این کشور است.

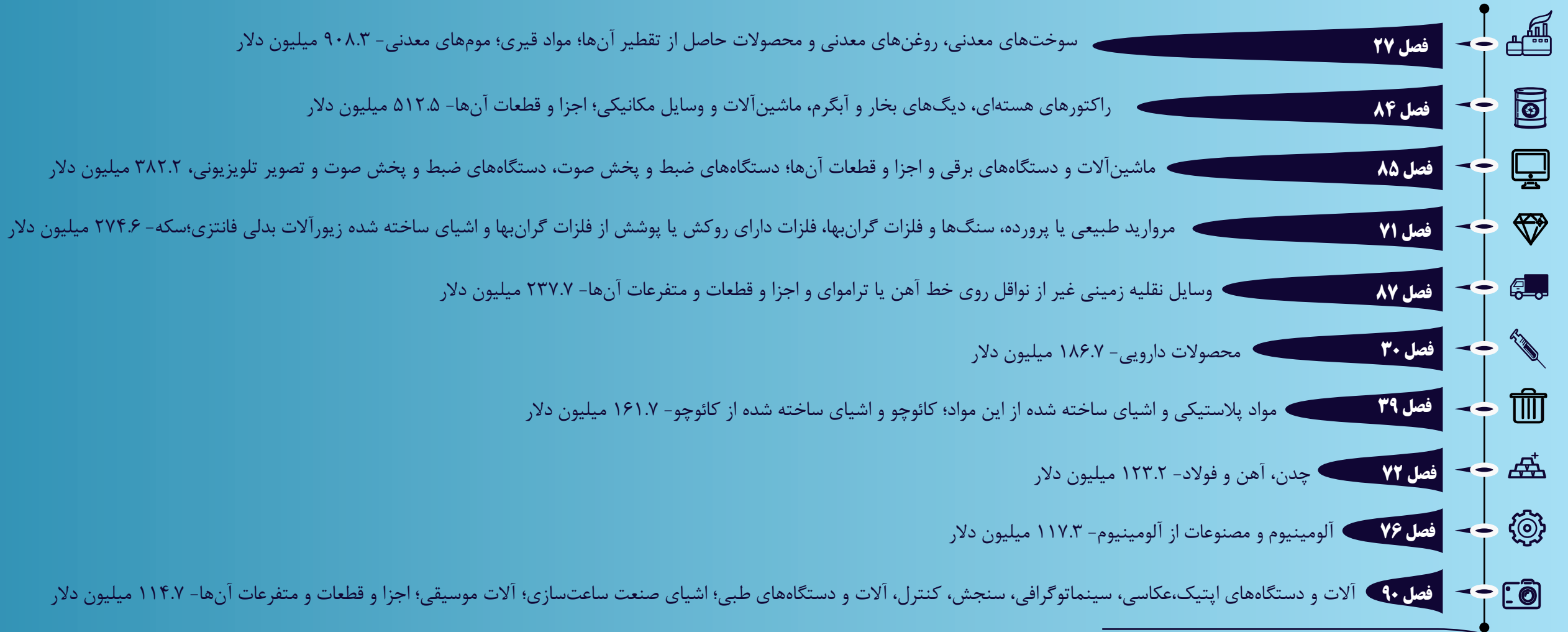
واردات - میلیون دلار

۱۷۸۴.۹	فدراسیون روسیه
۸۶۱.۷	چین
۴۳۷.۶	ایران
۲۲۳.۹	ایتالیا
۲۰۸.۶	آلمان
۱۴۳.۱	اوکراین

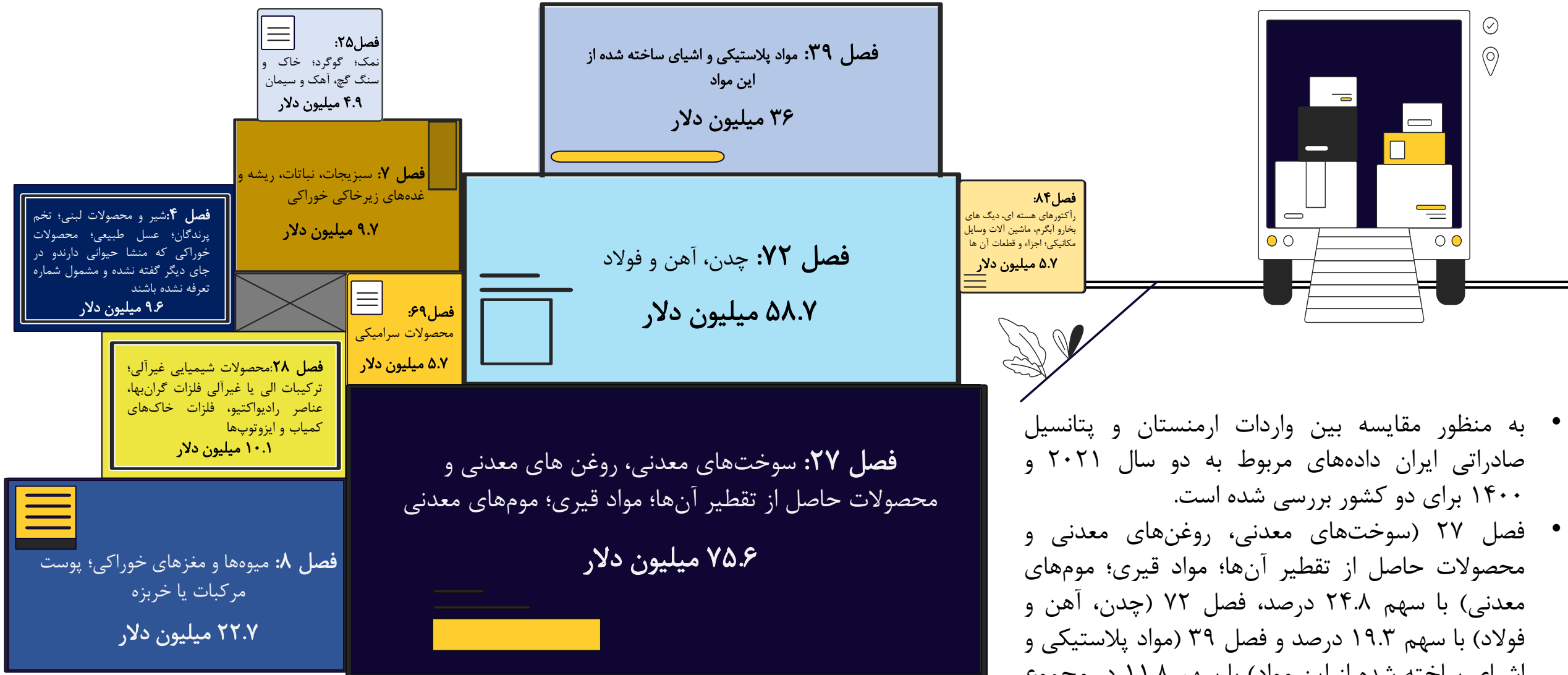
۱۰ گروه کالای وارداتی عمده ارمنستان از جهان در سال ۲۰۲۱

- سبد واردات ارمنستان نسبتاً متنوع است و ۱۰ گروه کالای عمده وارداتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱، سهمی حدود ۵۶ درصد از ارزش واردات این کشور را به خود اختصاص داده‌اند.
- فصول ۲۷ و ۸۴، هرکدام به ترتیب با داشتن سهم ۱۷.۱ درصد و ۹.۶ درصد از کل ارزش واردات این کشور، عمده‌ترین گروه‌های کالایی وارداتی ارمنستان محسوب می‌شوند. ارمنستان فاقد منابع داخلی جهت تولید سوخت است و به منظور تامین انرژی مورد نیاز خود به شدت وابسته به واردات است. ارمنستان نفت و محصولات نفتی خود را از کشورهای گرجستان، ایران، روسیه و اروپا و حدود ۹۰ درصد گاز طبیعی مصرفی خود را از روسیه وارد می‌کند.

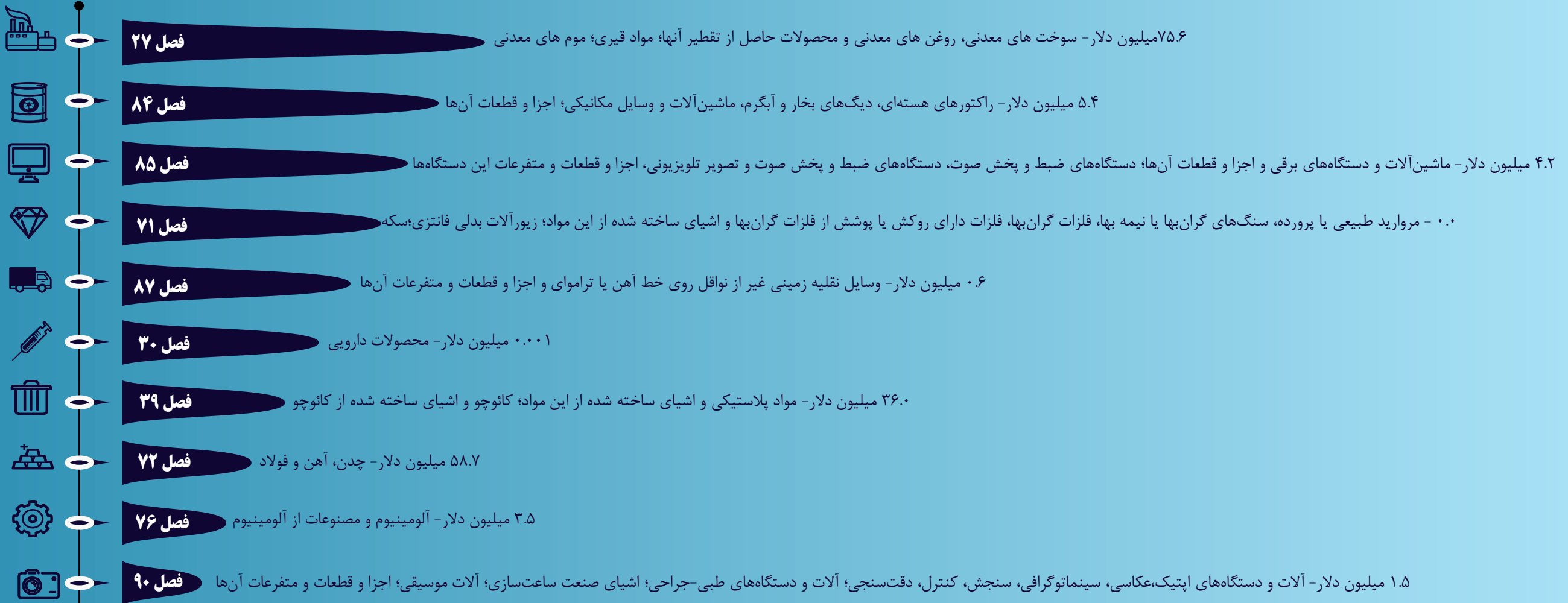
صادرات ایران به ارمنستان به تفکیک گروه کالایی در سال ۱۴۰۰

- به منظور مقایسه بین واردات ارمنستان و پتانسیل صادراتی ایران داده‌های مربوط به دو سال ۲۰۲۱ و ۱۴۰۰ برای دو کشور بررسی شده است.
- فصل ۲۷ (سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی) با سهم ۲۴.۸ درصد، فصل ۷۲ (چدن، آهن و فولاد) با سهم ۱۹.۳ درصد و فصل ۳۹ (مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد) با سهم ۱۱.۸ در مجموع بیش از نیمی از کل ارزش صادرات بدون نفت خام ایران به ارمنستان را در سال ۱۴۰۰ تشکیل می‌دهد.

صادرات ایران در ۱۰ گروه کالای عمده وارداتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱

در میان ۱۰ گروه کالایی عمده وارداتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱، صادرات ایران در فصل ۲۷ (سوختهای معدنی، روغنهای معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها؛ مواد قیری؛ مومهای معدنی)، فصل ۷۲ (چدن، آهن و فولاد) و فصل ۳۹ (مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد؛ کائوچو و اشیای ساخته شده از کائوچو) قابل توجه است که به ترتیب ۸.۳ درصد، ۴۷.۶ درصد، ۲۲.۳ درصد از کل واردات ارمنستان را دربر می‌گیرد.

اقلام عمده وارداتی ارمنستان (۲ کالای نخست در ۱۰ فصل عمده (کد تعرفه ۶ رقمی)) در سال ۲۰۲۱ و صادرات ایران در سال ۱۴۰۰

کد تعرفه

۳۰۰۴۹۰

۳۰۰۲۲۰

۳۹۲۶۹۰

۳۹۰۱۲۰

۷۲۱۴۲۰

۷۲۱۰۴۹

۷۶۰۱۲۰

۷۶۰۱۱۰

۹۰۱۸۳۹

۹۰۲۱۳۱

فصل ۳۰

۳۶.۱	۱۰۶.۷	- سایر داروهای متشکل از محصولات مخلوط شده یا نشده برای مصارف درمان یا پیشگیری از بیماری، عرضه شده به شکل مقادیر معین (از جمله آنهاییکه از طریق عبور از پوست تجویز شده‌اند) یا به صورت بسته‌بندی برای خرده‌فروشی
۰.۰	۲۰.۶	- واکسن‌ها برای پزشکی

فصل ۳۹

۴۰.۴	۱۱.۹	- سایر مصنوعات از مواد پلاستیکی و مصنوعات از سایر مواد مشمول شماره‌های ۳۹۰۱ لغایت ۳۹۱۴
۲۲۶۳	۱۱.۸	- پلیاتیلن با وزن مخصوص (چگالی) ۰.۹۴ یا بیشتر

فصل ۷۲

۱۲۸۱	۲۷.۴	- سایر میله‌ها از آهن یا از فولادهای غیر ممزوج دارای دندانه، برآمدگی، گودی یا سایر تغییر شکل یافتگی‌هایی باشند که در فرآیند نورد حاصل شده یا بعد از نورد تاب داده شده‌اند.
۱۱۱.۳	۲۱.۰	- سایر محصولات تخت‌نورد شده، از آهن یا از فولادهای غیر ممزوج، با پهنای ۶۰۰ میلیمتر یا بیشتر، روکش‌شده، آبکاری شده یا اندوده شده

فصل ۷۶

۶۵.۴	۵۰.۴	- آلیاژهای آلومینیوم
۶۱۱.۳	۲۲.۷	- آلومینیوم غیرممزوج

فصل ۹۰

۰.۱	۲۹۷.۴	- سایر آلات و وسایل مورد استفاده در علوم پزشکی، جراحی، دندانپزشکی یا دامپزشکی، همچنین دستگاه سینتیگرافی، سایر دستگاههای برقی - طبی و آلات امتحان چشم
۰.۰	۱۴۱.۶	- مفصل‌های مصنوعی

واردات ارمنستان از جهان (میلیون دلار)

صادرات ایران به جهان (میلیون دلار)

کد تعرفه

۲۷۱۱۲۱

۲۷۱۰۱۹

۸۴۳۸۲۰

۸۴۷۱۳۰

۸۵۴۱۴۰

۸۵۱۷۱۲

۷۱۰۸۱۲

۷۱۰۲۳۱

۸۷۰۲۲۳

۸۷۰۲۲۴

فصل ۲۷

۰.۰	۴۶۰.۸	- گاز طبیعی
۱۲۱۷	۱۹۷.۹	- سایر سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن‌ها؛ مواد قیری؛ موم‌های معدنی

فصل ۸۴

۰.۵	۲۰.۴	- ماشین‌آلات و دستگاه‌ها برای قنادی یا برای تولید کاکائو یا شکلات
۰.۰	۲۰.۳	- ماشین‌های خودکار داده‌پردازی عددی قابل حمل، به وزن حداکثر ۱ کیلوگرم، که حداقل دارای یک واحد مرکزی پردازش، یک صفحه کلید (Keyboard) و یک صفحه نمایش (Display) باشد.

فصل ۸۵

۰.۰۲	۶۵.۸	- وسایل نیمه‌هادی حساس در برابر نور، همچنین قوه‌های نوری حتی جفت و جور شده به‌صورت مدول یا آماده شده به صورت پانل؛ دیودهای ساطع نور (LED)
۰.۰۰۲	۵۵.۷	- تلفن‌هایی برای شبکه‌های رادیو تلفنی یا سایر شبکه‌های بی‌سیم

فصل ۷۱

۰.۰	۸۹.۸	- دیگر اشکال طلا (از جمله طلای آبکاری شده با پلاتین) به اشکال خام یا نیمه ساخته، یا به شکل پودر
۰.۰	۶۸.۶	- الماس کارنشده یا به طور ساده اره‌شده، شکافته‌شده یا تراش داده شده

فصل ۸۷

۱.۷	۶۱.۲	- اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که اساساً برای حمل اشخاص طراحی شده‌اند، همچنین اتومبیل‌ها از نوع استیشن و اتومبیل‌های کورسی با حجم سیلندر بیشتر از ۱۵ سیسی اما از ۳ سیسی بیشتر نباشد.
۰.۰	۲۷.۰	- اتومبیل‌های سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری که اساساً برای حمل اشخاص طراحی شده‌اند، همچنین اتومبیل‌ها از نوع استیشن و اتومبیل‌های کورسی با حجم سیلندر بیشتر از ۳ سیسی

• عملکرد صادرات ایران در ۲ کالای نخست در ۱۰ فصل عمده وارداتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد که ایران پتانسیل بالایی در صادرات دو محصول فصل ۷۲، ۷۶ و ۳۹ را دارد.

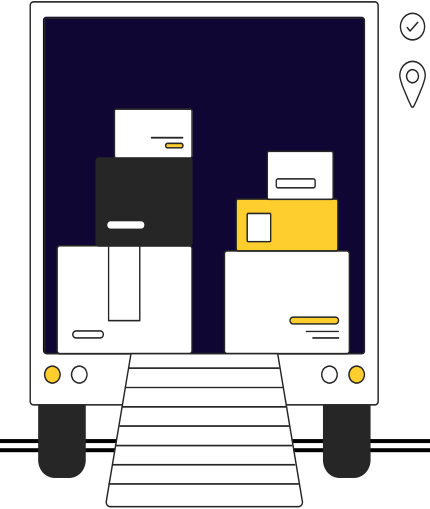
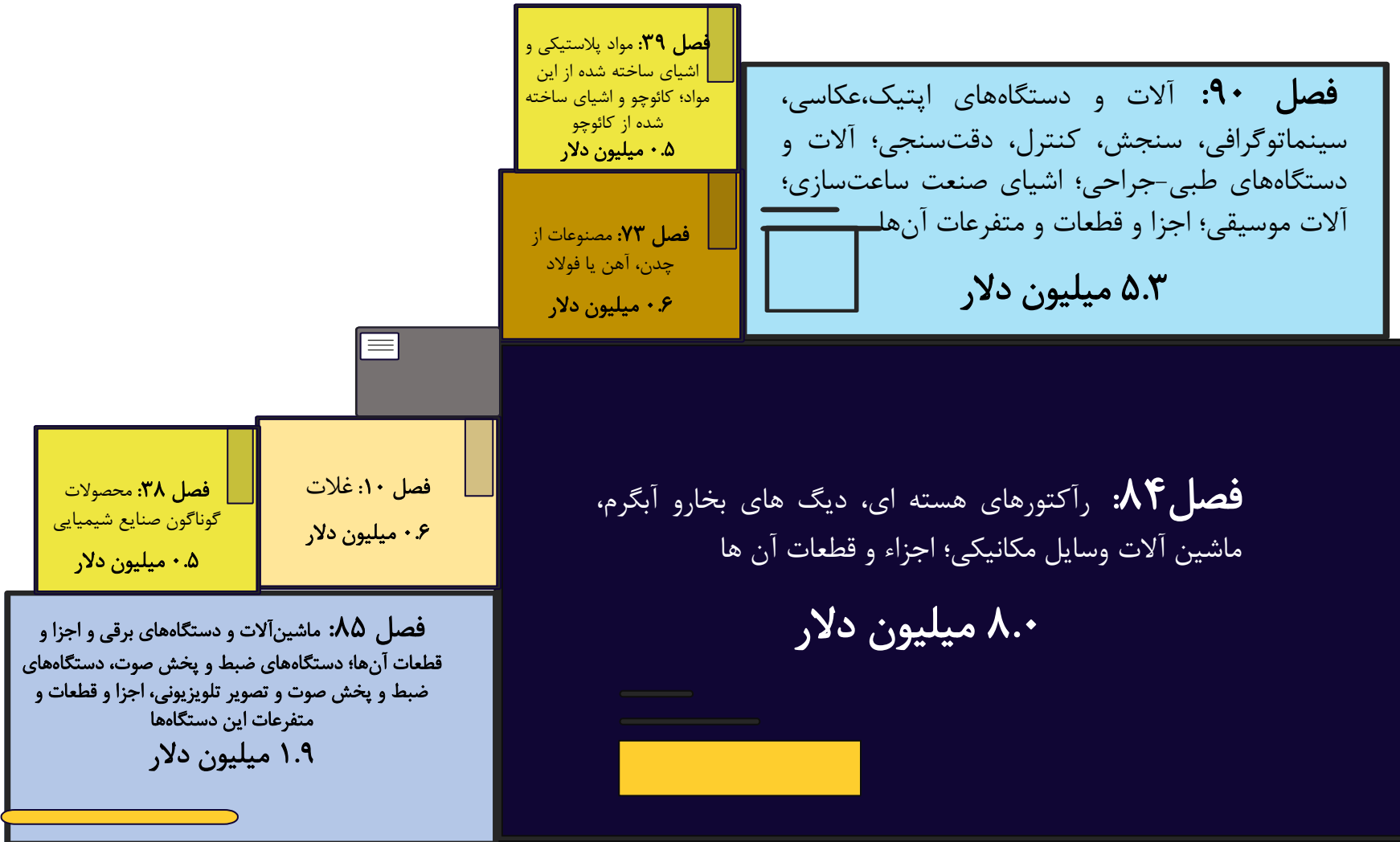
۱۰ گروه کالای صادراتی عمده ارمنستان در سال ۲۰۲۱

فصل ۲۶	سنگ فلز، جوش و خاکستر- ۹۲۳.۲ میلیون دلار
فصل ۷۱	مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی فانتزی؛ سکه- ۳۲۶.۳ میلیون دلار
فصل ۲۲	نوشابه‌ها، آبگون‌های الکلی و سرکه- ۲۹۱.۸ میلیون دلار
فصل ۲۴	توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده- ۲۴۹.۹ میلیون دلار
فصل ۷۲	چدن، آهن و فولاد- ۲۰۱.۱ میلیون دلار
فصل ۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم- ۱۳۳.۸ میلیون دلار
فصل ۶۲	لباس و متفرعات لباس، غیرکشاف یا غیرقلاباف- ۱۲۹.۰ میلیون دلار
فصل ۸	میوه‌ها و مغزهای خوراکی؛ پوست مرکبات یا خربزه- ۶۴.۰ میلیون دلار
فصل ۳	ماهی‌ها و قشرداران، صدف‌داران و سایر آبزیان فاقد ستون فقرات- ۶۳.۴ میلیون دلار
فصل ۷	سبزیجات، نباتات، ریشه و غده‌های زیرخاکی خوراکی- ۵۷.۹ میلیون دلار

- فصول ۲۶ (سنگ فلز، جوش و خاکستر) و ۷۱ (مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ‌های گران‌بها یا نیمه‌بها، فلزات گران‌بها، فلزات دارای روکش یا پوشش از فلزات گران‌بها و اشیای ساخته شده از این مواد؛ زیورآلات بدلی فانتزی؛ سکه) عمده‌ترین گروه‌های کالایی صادراتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱ را با سهم ۳۱.۱ درصد و ۱۱ درصد از ارزش صادرات این کشور تشکیل می‌دهند. شایان ذکر است که محصولات معدنی، نساجی، میوه و سبزیجات تازه از بخش‌های رو به رشد صادرات این کشور به شمار می‌آیند.
- صادرات ارمنستان محدود به چند دسته محصول خاص بوده و ۱۰ گروه کالایی عمده صادراتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱، حدود ۸۲ درصد از ارزش کل صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد.
- واردات ایران از ۱۰ گروه کالایی عمده وارداتی ارمنستان در سال ۲۰۲۱، تنها دو فصل ۲۶ (سنگ فلز، جوش و خاکستر) و فصل ۷۲ (چدن، آهن و فولاد) را دربر می‌گیرد.

واردات ایران از ارمنستان به تفکیک گروه کالایی در سال ۱۴۰۰

فصل ۸۴ (راکتورهای هسته ای، دیگ های بخار و آبگرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آن ها) با سهم ۴۰.۱ درصد، فصل ۹۰ (آلات و دستگاه های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی، سنجش، کنترل، دقت سنجی؛ آلات و دستگاه های طبی-جراحی؛ اشیای صنعت ساعت سازی؛ آلات موسیقی؛ اجزا و قطعات و متفرعات آن ها) با سهم ۲۶.۳ درصد و فصل ۸۵ (ماشین آلات و دستگاه های برقی و اجزا و قطعات آن ها؛ دستگاه های ضبط و پخش صوت، دستگاه های ضبط و پخش صوت و تصویر تلویزیونی، اجزا و قطعات و متفرعات این دستگاه ها) با سهم حدود ۱۰ درصد، در مجموع بیش از ۷۰ درصد از کل ارزش واردات ایران از ارمنستان را در سال ۱۴۰۰ تشکیل داده اند.

پیشینه روابط اقتصادی و تجاری ایران و ارمنستان

- با توجه به روابط پرتنش ارمنستان با آذربایجان، ترکیه و گرجستان، این کشور تا حدی از نظر سیاسی و اقتصادی با محدودیت‌هایی روبروست. بنابراین ایران به‌عنوان یکی از کشورهای هم‌مرز و ذی‌نفوذ منطقه از اهمیت بالایی برای ارمنستان برخوردار است و این کشور تلاش می‌کند روابط سیاسی و اقتصادی خود را با ایران در بالاترین سطح حفظ نماید تا با ارتقای موقعیت سیاسی خود در منطقه به کمک ایران بتواند به بازارهای جهانی نیز دسترسی پیدا کند. در همین راستا کمیسیون توسعه روابط ایران و ارمنستان^۶ در سال ۱۹۹۲ بنا نهاده شد. پس از آن سازمان تجارت ایران و ارمنستان^۷ و شورای تجارت ایران و ارمنستان تاسیس شدند تا روابط اقتصادی دو کشور بیش از پیش تقویت گردد. از طرفی موقعیت جغرافیایی ارمنستان برای ایران برای دسترسی به کشورهای اروپایی و ضرورت ایفای نقش موثر در منطقه قفقاز جنوبی باعث شد که از همان ابتدا مناسبات دو کشور توسعه یابد.
- انعقاد موافقت‌نامه‌های دو جانبه با شرکای تجاری نه تنها گسترش و تقویت مناسبات اقتصادی و تجاری را به همراه دارد، بلکه به نوعی منجر به تحکیم روابط سیاسی مابین طرفین نیز می‌شود. همچنین انعقاد موافقت‌نامه‌های تجاری می‌تواند پایداری صادرات را به همراه داشته باشد. اولین قرارداد برقراری روابط دیپلماتیک بین ایران و ارمنستان در سال ۱۹۹۲ امضا شده است. از آن پس روابط سیاسی متعددی بین دو کشور برقرار شده است و دفاتر نمایندگی سیاسی و سفارت‌های دو کشور فعالیت خود را در ایران و ارمنستان آغاز کرده‌اند. بالغ بر ۱۸۰ سند همکاری بین دو کشور تا سال ۲۰۱۸ به امضا رسیده و دیدارهای روسای جمهوری دو کشور طی سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ در تحکیم روابط دو کشور بسیار موثر بوده است.
- تشکیل ائتلاف‌های متعدد در زمینه ساخت لوله انتقال گاز ایران به ارمنستان، فروش برق ارمنستان به ایران، ساخت خطوط جاده‌ای و ریلی بین دو کشور، برقراری ارتباط بین خلیج فارس با دریای سیاه و ارمنی تبارهای ساکن ایران که ذینفع اصلی در بهبود روابط دو کشور هستند، اساس روابط ایران و ارمنستان را تشکیل می‌دهند.
- شایان ذکر است تاکنون پروژه‌های مشترکی در حوزه‌های مختلف بین دو کشور انجام شده است که به عنوان نمونه می‌توان به احداث پل ارس در سال ۱۹۹۶ برای برقراری ارتباط زمینی ایران و ارمنستان، ساخت نیروگاه حرارتی در منطقه پوکشین در سال ۲۰۰۵، ساخت جاده مغری-داراوان (در مرز ارمنستان با ایران) در سال ۲۰۰۷، افتتاح اولین خط لوله انتقال گاز ایران به ارمنستان در سال ۲۰۰۷ و تکمیل آن در سال ۲۰۰۸ اشاره کرد.

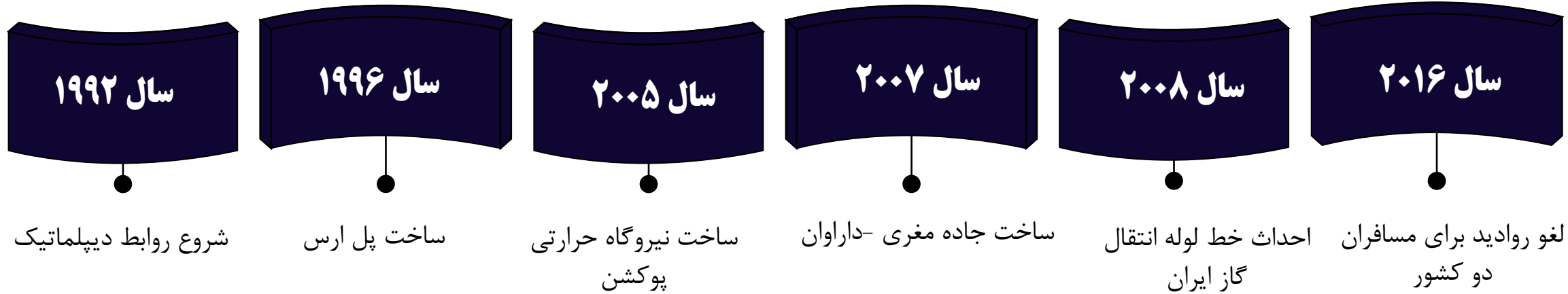
6. Armenian-Iranian Relations Development Commission

7. Iran-Armenia Business Organization

8. Iranian-Armenian Business Council

پیشینه روابط اقتصادی و تجاری ایران و ارمنستان

شکل ۳: پیشینه روابط اقتصادی و تجاری ایران

انتظار می‌رود که امضای توافق تجارت ترجیحی بین ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا در سال ۲۰۱۸ (۱۳۹۸) و همچنین توافق‌نامه تجارت آزاد اتحادیه اوراسیا و در اواخر سال ۲۰۲۲ (۹ دی ۱۴۰۱) افزایش حجم معاملات تجاری بین کشورهای عضو از جمله ارمنستان را در پی داشته باشد. همچنین کریدر حمل‌ونقل بین‌المللی شمال-جنوب که در امتداد مغری در مرز ارمنستان و ایران تا باورا در گرجستان قرار دارد نیز رونق ترانزیت کالا از خاک ارمنستان را دوچندان می‌کند و در افزایش مبادلات تجاری بین ایران و ارمنستان بسیار تاثیرگذار است. این کریدور که از سن‌پترزبورگ در روسیه آغاز و تا بمبئی در هند ادامه دارد، جهت انتقال کالا و مسافر بین دریای خزر و خلیج فارس و اقیانوس هند برنامه‌ریزی شده است و موجب گسترش ارتباط بین کشورهای عضو کریدور (ایران، روسیه، هند، بلاروس، قزاقستان، تاجیکستان، ارمنستان، آذربایجان، اوکراین، سوریه و عمان) و رونق لجستیک و فعالیت‌های اقتصادی در این کشورها می‌شود.

پیشنادهایی به منظور توسعه تجارت با ارمنستان

طی سال‌های گذشته بستر لازم برای همکاری‌های اقتصادی بین دو کشور ایران و ارمنستان مهیا شده است. برای ارتقای سطح همکاری‌ها با توجه به مسائل ژئوپلیتیکی، سیاسی و امنیتی پیشنهادهای ارائه می‌شود:

- **بهبود شرایط زیرساخت‌ها در مسیر ترانزیت کالا میان دو کشور:** یکی از مهم‌ترین مسائل در ارتباط با فعالیت‌های مشترک، وجود یک سیستم حمل‌ونقل کارآمد و مطلوب است. وجود یک شبکه حمل‌ونقل یکپارچه و بهم پیوسته، شرط ضروری برای مبادلات متقابل ایران و همسایگان شمالی محسوب می‌شود. در این رابطه تقویت خطوط هوایی و استفاده از بنادر دریای خزر و خلیج فارس به عنوان امری مهم و زیربنایی محسوب می‌شود.
- **همکاری‌های بازرگانی:** توسعه روابط تجاری و بازرگانی یکی از زمینه‌های عمده مذاکرات ایران و ارمنستان بوده است. ایجاد گذرگاه مرزی، حذف محدودیت‌های ترانزیت و ویزا برای رانندگان، مسافران و تجار، ایجاد اتاق بازرگانی مشترک ایران و ارمنستان و غیره همه به رشد روابط تجاری یاری کرده است. همکاری‌های تجاری و بازرگانی با توجه به امکانات، منابع و نیازهای مختلف دو طرف، قابلیت مناسبی برای توسعه دارد. عضویت ارمنستان در سازمان تجارت جهانی باید مورد توجه ایران قرار گیرد. می‌توان در این زمینه با ایجاد شرکت‌های مشترک برای تولید برخی محصولات، ایجاد مراکز اطلاعات تجاری و تولیدی، ارتقای همکاری‌های گمرکی، ایجاد رژیم آزاد تجاری و اعطای وام اعتبار خرید به طرف ارمنی همکاری‌های بازرگانی را گسترش داد.
- **فعال نمودن و تقویت بازارچه‌های مرزی:** ایجاد بازارچه‌های مرزی می‌تواند سبب ایجاد اشتغال و درآمدزایی در مناطق مرزی شود و از مهاجرت مردم این مناطق جلوگیری کند. باید توجه داشت که ارمنستان عضو سازمان جهانی تجارت و شورای اروپا بوده و از مارس ۲۰۲۱ نیز موافقت‌نامه همکاری جامع مشترکی را با اتحادیه اروپا امضا کرده است. با توجه به موقعیت ارمنستان و همچنین توجه به مناسبات تاریخی دوستانه و جایگاه این کشور در سیاست خارجی ایران ظرفیت‌های مناسبی برای همکاری دو جانبه وجود دارد؛ بنابراین لازم است: زمینه‌ها و شرایط مناسب حقوقی آماده شود، همکاری‌های استانی توسعه یابد، فعالیت‌های بخش خصوصی تقویت و تشویق شود. پایانه مرزی نوردوز، بازارچه مرزی این منطقه و گمرک نوردوز در استان آذربایجان شرقی به عنوان تنها گذرگاه مرزی ایران و ارمنستان نقش بسیار مهمی در روند تجارت دو کشور ایران و ارمنستان، ایفا می‌کند و لذا هرگونه تصمیم برای افزایش حجم تجارت بین ایران و ارمنستان نیازمند توجه ویژه به این پایانه مرزی از نظر تامین اعتبار و بودجه، تقویت نیروی کار و کادر اداری، فنی، خدماتی و بهداشتی و تجهیز امکانات گمرکی است تا با تسهیل و روان‌سازی امور گمرکی محموله‌های تجاری در مرز مشترک ایران و ارمنستان، روند تجارت بین دو کشور از سرعت بیشتری برخوردار شود.
- **همکاری‌های صنعتی و معدنی:** ارمنستان با توجه به منابع و توان فنی برای همکاری با ایران، امکانات مطلوبی دارد. با توجه به مزیت نسبی ارمنستان در برخی صنایع و به ویژه صنایع مرتبط با مواد معدنی و صنایع سبک، امکان گسترش مبادلات به خصوص با هدف تکمیل زنجیره‌های ناقص صنایع این کشور وجود دارد. با وجود شرایطی به نسبت مناسب در زمینه صنعتی، این کشور قادر نیست به تنهایی به توسعه این بخش بپردازد و نیازمند همکاری فعال خارجی است. در این راستا ایران با توجه به توانایی‌ها و ظرفیت‌های خود می‌تواند از مسیر صادرات خدمات فنی و مهندسی همکاری مناسبی با ارمنستان داشته باشد.
- **سایر موارد:** از دیگر راهبردها به منظور توسعه روابط تجاری ایران و ارمنستان می‌توان به ایجاد سازوکاری برای بهره‌گیری از راهکار تهاتر و نیز استفاده پول ملی دو کشور در مبادلات تجاری، بهره‌برداری هرچه بیشتر از ظرفیت‌های منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس، تشکیل مرکز تجاری ایران و اوراسیا در ارمنستان، اعزام و پذیرش هیئت‌های تجاری، برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی کالا و خدمات از سوی ایران در ارمنستان، تقویت روابط میادین اتحادیه‌ها و تعاونی‌های ارمنستان با بخش تعاون ایران در جهت مبادلات و انتقال تجارب اشاره کرد.

بر اساس مباحث مطرح شده به نظر می‌رسد همکاری دو کشور ایران و ارمنستان در زمینه‌های گوناگونی قابل توسعه باشد. با توجه به نیاز صنایع ارمنستان به مواد اولیه و انرژی، همکاری در این زمینه‌ها فرصت مناسبی برای گسترش مناسبات است. منطقه قفقاز به دلیل موقعیت استراتژیک خاص همواره مورد توجه ایران بوده است. به همین دلیل پس از فروپاشی شوروی، ایران به عنوان یکی از قدرت‌های منطقه و امکان اعمال نفوذ در منطقه، سیاست خارجی فعالی را نسبت به قفقاز و همکاری با همسایگان شمالی در پیش گرفت و این سیاست فعال باید تداوم داشته باشد. مجاورت جغرافیایی و مرزی ارمنستان با ایران، روابط سیاسی بسیار نزدیک و با ثبات در سه دهه گذشته بین دو کشور (با کمترین نوسان و تنش) حضور هم‌وطنان ارمنی در داخل کشور که بخش عمده آنان را صنعتگران، تجار و بازرگانان تشکیل می‌دهند، عضویت ارمنستان در اتحادیه اقتصادی اوراسیا و نیز قراردادهای تجاری ایروان با اتحادیه اروپا که امکان صادرات مجدد محصولات ایران به طرف‌های ثالث اوراسیا و اروپا را فراهم می‌کند، وجود منطقه آزاد تجاری ارس در مجاورت منطقه آزاد مغری ارمنستان و پایانه مرزی و گمرکی نوردوز در استان آذربایجان شرقی از جمله ظرفیت‌ها و مزیت‌های شایان توجه ارمنستان از ابعاد اقتصادی و تجاری برای کشورمان به شمار می‌رود. در این راستا دستگاه‌های برنامه‌ریز و قانون‌گذار کشور می‌توانند با استفاده از نفوذ و نقش خط‌مشی‌گذاری، دستگاه‌های اجرایی را در جهت تامین منافع و گسترش روابط تجاری هدایت کنند.

